

2.10.2011

לכבוד

דינה זילבר

סגנית בכירה א' לפרקליט המדינה

רחוב צלאח א-דין 29

ירושלים, מיקוד 91010

ובפקס: 02-6467011

שלום רב,

נדון: קיום פסק הדין בבג"ץ 6671/03 אבו גנאם ואח' נ משרד החינוך בעניין הקצאת תקנים למשרות

קציני ביקור סדיר בבתי ספר בדואים בנגב

הרינו לפנות אליכם בדרישה לקיים את פסק הדין אשר ניתן במסגרת בג"ץ 6671/03 אבו גנאם ואח' נ' **משרד החינוך** (להלן: "פסק הדין"¹) כפי שיפורט להלן:

1. כזכור, במהלך שנת 2005, קבע בית המשפט הנכבד במסגרת פסק הדין שבנדון כי מדיניות משרד החינוך בנוגע להקצאת תקני קב"סים (קציני ביקור סדיר) לוקה באפליה קשה כלפי מוסדות החינוך ביישובים הבדואים בנגב, ובייחוד ברהט, לקיה, כסיפה, ערערה בנגב, שגב שלום, חורה ותל-שבע בנגב (להלן: היישובים), וזאת נוכח הפער המשמעותי בהקצאת תקני קב"סים בין יישובים אלה לבין היישובים היהודים. לאור מציאות זאת, פסק הדין קבע כי יש להגדיל את תקני הקב"סים ביישובים הנ"ל כדי לקיים את זכותם החוקתית של התלמידים הבדואים לשוויון מלא במערכת החינוך.

2. כיום, עברו יותר משש שנים, אך פסק הדין עדיין לא קיים. שכן, מאז מתן פסק הדין לא נוספו תקנים של קציני ביקור סדיר ביישובים הבדואים, ומספר התקנים המאווישים בפועל אף ירד! זאת, למרות שהצורך בהקצאת תקני קב"סים בהתאם לקריטריונים של משרד החינוך עלה. משמע הדברים הוא, כי מדיניות האפליה בהקצאת תקנים בין היישובים הבדואים בנגב לבין שאר היישובים בארץ עדיין שוררת, אותה מדיניות שעומדת בניגוד לדברים שנקבעו בפסק הדין.

3. מנייר עמדה שהוכן לא מזמן על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת תחת הכותרת "העסקת ילדים מן המגזר הבדואי בעבודה חקלאית בדרום" עולה, כי בשנת הלימודים 2009/2010 שיעור תקני קציני ביקור סדיר המאווישים בפועל מתוך כלל התקנים שיש להקצות ביישובים הנ"ל בהתאם לקריטריונים שמשרד החינוך קבע הוא רק 12% (6 תקנים מאוישים בפועל מתוך 49.9

¹ פ"ד נט(5), 577.

שיש להקצות). זאת, לעומת שיעור של 17.5% בהתאם לנתונים שהיו ביום מתן פסק הדין (8 תקנים בפועל מתוך 45.8 שהיה צריך להקצות דאז). יוצא אפוא, כי פסק הדין טרם קוים והמצב הקיים אף הוחמר. דו"ח זה, התייחס באופן מפורש לפסק הדין הנ"ל ועמד על סוגית המחסור בתקני קציני ביקור סדיר ביישובים הבדואים, למרות הקביעות הברורות והמפורשות בפסק הדין. על כן, נאמר בדו"ח כדלקמן:

"בשנת 2003 הוגשה לבית-הדין הגבוה לצדק עתירה בנושא תקני ביקור סדיר במגזר הבדואי. בשנת 2005 דחה בית-המשפט את העתירה בעקבות הוספה של 4.5 תקני קציני ביקור סדיר במגזר זה ל- 5.5 התקנים שהיו קיימים במועד הגשת העתירה. בהכרעת הדין קרא בית-המשפט למשרד החינוך להמשיך בהגדלת מספר התקנים במגזר זה מעת לעת עד ליצירת שוויון מהותי בין המגזרים, מתוך התחשבות בצרכים המוגברים של האוכלוסייה הבדואית. נציין כי מאז פסק-הדין לא נוספו תקנים של קציני ביקור סדיר במגזר הבדואי, ומספר התקנים המאושרים אף ירד". (הדגשה לא במקור)

ראו: אתי וייסבלאי ושרון סופר, "העסקת ילדים מן המגזר הבדואי בעבודה חקלאית בדרום", מרכז המחקר והמידע של הכנסת (21.6.2010), עמ' 7².

4. על מנת להמחיש את חומרת המצב והצורך בהקצאת תקני קב"סים ביישובים הבדואים בנגב, נציין כי בין ממצאי הדו"ח הנ"ל עולה כי שיעור הנשירה מקרב התלמידים הבדואים במערכת החינוך הוא גבוה במידה ניכרת ביחס ליישובים אחרים. כך למשל, שיעור הנשירה בחינוך היסודי הוא 2.2% מן התלמידים הבדואים, לעומת 0.6% מן התלמידים ביישובים היהודים. זאת ועוד, מנתוני השנתון הסטטיסטי של המועצה הלאומית לשלום הילד של שנת 2010, עולה כי בשנת הלימודים 2008/2009 לא היו זכאים לתעודת בגרות 70.6% מהתלמידים ביישובים הבדואים, לעומת 47.8% מהתלמידים ביישובים היהודים.

ראו: ציונית, יפה; ברמן, ציפי; בן אריה, אשר (עורכים), לקט נתונים מתוך השנתון "ילדים בישראל – 2010", המועצה הלאומית לשלום הילד, עמ' 9³.

5. להשלמת התמונה, יוזכר כי לא מזמן, בתאריך 28.2.2011, נערכה ישיבה בועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת תחת נושא "מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב". מעבר לתיאור המצב החמור במערכת החינוך ביישובים הבדואים בכלל, משיבה זו עלה כי קיים מחסור בתקני הקב"סים ואחוזי נשירה גבוהים ביישובים אלה. כך למשל, ח"כ טלב אלסאנע, מתח ביקורת נוקבת אודות המצב החמור של מערכת החינוך ביישובים הבדואים והפערים הקיימים בין יישובים אלה ליישובים היהודים. בנוסף, הוא התייחס במפורש לסוגיית המחסור בתקני ביקור סדיר ביישובים הנ"ל, כמצוין להלן:

² <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m02568.pdf>

³ <http://www.children.org.il/Files/File/leket%20netunim%202010.doc>

"יש בעיות אמיתיות בתחום החינוך במגזר הערבי בנגב, החל מהישגים, ואני לא מתעלם מהעובדה שיש עלייה בשיעור הזכאים לתעודת בגרות, אבל לא השגנו את היעד שהוא שוויון מוחלט. אין סיבה שיהיו פערים באחוזי ההישגים במגזר הערבי ברמה הממוצעת של המגזר בכלל לבין המגזר היהודי [...] **התופעה השנייה הינה הנשירה וחוסר בקציני ביקור סדיר. יש מחסור בתקנים והאחוז הגבוה ביותר במדינה של נשירה נמצא במגזר הערבי בנגב.**" (הדגשה לא במקור)

ראו: ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בנושא "מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב", בראשות ח"כ אלכס מילר, תאריך 28.2.2011.⁴

6. יוצא אפוא, כי אי הפעלת מדיניות מתאימה להקצאת תקנים ואיושם במוסדות החינוך ביישובים הבדואים מהווה בזיון לפסק דינו של בית המשפט הנכבד והמשכה הישיר של הפגיעה בזכויותיהם החוקתיות של התלמידים בבתי הספר הבדואים לחינוך ולשוויון. פגיעה זו, חמורה שבעתיים נוכח הזמן הרב שעבר מאז מתן פסק הדין. על המדיניות המפלה של משרד החינוך בין היישובים הבדואים לבין היישובים היהודים בהקצאת תקני קב"סים, והפגיעה בזכותם החוקתית של התלמידים הבדואים לשוויון כתוצאה לכך, עמדה זה מכבר כבוד השופטת פרוקצ'יה בפסק הדין הנ"ל, כדלקמן:

"במערכת החינוך כולה יש צורך בפעולתם של קב"סים, וערך השוויון מצדיק יצירת מדרג של עדיפויות בהקצאת התקנים לצורך כך, על-פי רמת השוני בצרכים במגזרי האוכלוסיה השונים. החלת ערך השוויון במדיניות ההקצאה מחייבת אפוא הקצאת תקנים רבים יותר לאזורים ולמגזרים שבהם בעיית הנשירה חמורה יותר, והקצאה מוגבלת יותר במגזרים ובאזורים שבהם הבעיה פחותה בעוצמתה. החלה כאמור של ערך השוויון עשויה להצריך שונות בהקצאה כדי לתת חיזוק-יתר לנזקק ותמיכה פחותה לבעל היכולת, כדי שבסופו של יום יוצבו בנקודת פתיחה דומה, וינתן לאלה ולאלה שוויון הזדמנויות וסיכויים".⁵

השופטת פרוקצ'יה המשיכה וקבעה:

"הפער בהישגי החינוך – שתופעת הנשירה היא חלק ממנו – בין המגזר היהודי למגזר הערבי-בדווי בדרום – מחייב נקיטת מדיניות של הקטנת הפער בדרך של העדפה מתקנת על-מנת להביא בתוך זמן סביר בנסיבות העניין את המגזר האמור לנקודת פתיחה דומה לזו של המגזר היהודי וכדי להשיג שוויון הזדמנויות בכל מערכי החברה האחרים. מדיניות זו אינה ניתנת להשגה כבמטה קסם, בן לילה. יש לשקוד על החלתה בעקביות וברציפות כדי להביא ליעד המיוחל. הקצב הסביר להשגת יעד השוויון מושפע ממכלול נסיבות העניין, ובכללו ממשקלו של גורם השוני בצורכי המגזרים השונים, מושא אי-השוויון.

⁴ <http://www.knesset.gov.il/protocols/data/html/chinuch/2011-02-28-01.html>

⁵ עמוד 589-590 לפסק הדין.

יש אי-שוויון בולט בהקצאת תקני קב"סים במגזר הערבי-בדווי בדרום ביחס למגזר היהודי. יש לחתור לסילוקו של הפער האמור על-פי הנתונים היחסיים המעידים על הצרכים השונים של כל אחד מהמגזרים. סילוק הפער אינו יכול להיעשות בהינף יד, אך שומה להגשימו בתוך זמן סביר".⁶

7. יש לציין, כי עוד במהלך שנת 2007, כשלוש שנים לאחר מתן פסק הדין, פנינו אליכם בדרישה לקיים את פסק הדין. זאת, נוכח המידע שפורסם במהלך אותה שנה אודות הקצאת תקני קב"סים ביישובים הבדואים, בנייר עמדה שהוכן על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת, תחת הכותרת "מערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב – תמונת מצב בכמה היבטים מרכזיים". נייר עמדה זה, הצביע על מחסור בולט בתקני קב"סים בקרב היישובים הבדואים בנגב ועל אחוזי נשירה גבוהים בקרב התלמידים הבדואים ביחס לתלמידים היהודים. במענה לכך, ציינתם כי פירוט לגופו של עניין יישלח אלינו לאחר בדיקה מול הגורמים הרלבנטיים. אך למצער, לא התקבלה שום התייחסות לעניין עד יום זה.

ראו: יובל וורגן ואורלי לוטן, "מערכת החינוך במגזר הבדואי בנגב – תמונת מצב בכמה היבטים מרכזיים", **מרכז המחקר והמידע של הכנסת** (17.7.07), בעמ' 79.

8. לאור כל האמור לעיל, נבקשכם לפעול בדחיפות לקיום פסק הדין, ובכלל זה החובה המשפטית בדבר קיום עקרון השוויון בין היישובים הבדווים לבין היישובים היהודיים בהקצאת תקני קב"סים ואיושם. כמו כן, נודה באם תודיענו באם בכוונתכם לערוך תוכנית פעולה ולוח זמנים מפורט ליישום חובה זו.

לטיפולכם המהיר, נודה.

בכבוד רב,

ראמי ג'ובראן, עורך-דין

⁶ עמוד 594-595 לפסק הדין.

⁷ <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m01846.pdf>